

Sügis on suvest jagu saanud

Iga hea asi saab ükskord otsa. Vähemalt Eestis puhkajail. Meie möödunud suve kadestasid kindlasti inimesed Kesk-Euroopas, kus juulis meenutasid nisuväljad Kagu-Aasia riisipõlde ja vesi oli ahjus sõna otsees mõttes. Ega ka meie põllu- ja metsamehed olnud alati ilmaga rahul: kollitas põua ja tulekahjude oht, ja mida lähemale lõikuskuu lõpule, seda rohkem. Ametimehed lubasid marjulisi metsa alles septembris, kui esimese kümme päevakuga tuli vihma rohkem kui eelmise kahe kuuga kokku.

Küsimusele «Kuidas suvi läks?» peab klimatoloog vastama veidi pikemalt.

«Hurraa, Riia linn on meie!»

hüüdsid maamehed jaanipäeval, kui enne seda oli tulnud hea sops vihma ning hein töötas kõva saaki. Jaanilaupäev oli kartuste kohaselt kohati vihmane, kuid päris soe (17–19°C). Ka öö polnud õnneks nii külm kui näiteks 1982. aastal, kui temperatuur langes nulli lähedale, vaid püsis 10° ümber. Vihma tuli juunis üldse ligi 40 protsenti üle normi ehk 91,5 mm. Varsti pärast jaani algas teine selle suve kuumalaine (esimene oli juuni algul, kui kümne päeva jooksul maksimumtemperatuurid ulatusid 29 kraadini Narvas).

Suvepealinnas Pärnus oli lausa lõunamaiselt kuum: 1. juulil märgiti selle suve rekordsoojaks 31,6°C. Sisemaal oli varjus vaid veidi jahedam, näiteks mõõdeti 2. juulil Tõraveres 28,7°. 10. juulil, s.o seitsmepäevapäeval, sadas, mis oleks pidanud ennustama seitset nädalat vihasadu. Aga võta nüüst, esimene veidi korralikum vihmahoog tuli alles kahe nädala pärast.

Kolmas kuumaperiood kestis 20. juulist 11. augustini, sooja oli endiselt 24–27° ümber. Seejärel saadi veidi hingata, ööd 15. ja 19. vahel tundusid isegi liig külmadena (Tõraveres oli õhus vaid 3–9°).

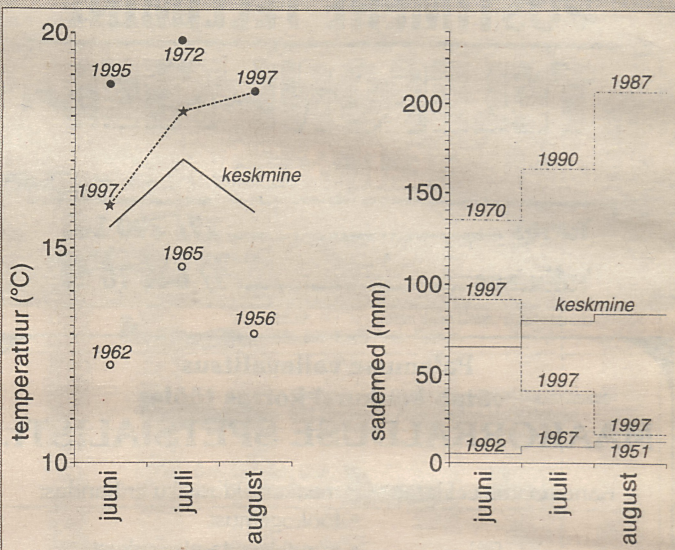
Augusti viimane kümmepäevak purustas mitu sajandi kuumarekordit (näiteks oli dekaadi ööpäeva keskmine õhutemperatuur Tartumaal 21°!). Päevasoe tõusis 27. kuupäeval Tallinnas 29,9 kraadini, 28ndal aga oli Virtsus koguni 30,6°C.

Eesti absoluutse soojarekordini aga jäi veel tükk maad — teatavasti mõõdeti Võrus 1992. aasta 11. augustil 35,6°. Kogu tänavust lõikuskuu võib pida selle poolsajandi kõige soojemaks, vähemalt Tartu kandis, kus kuu keskmine õhutemperatuur oli Tõraveres 18,7° ja Ülenurmes 18,0°.

Hea õuna- ja ohaka-aasta

«Ülearu soojast pole kasu,» ütleb Harju-Madise vanasõna. Põllumees hooliks ka liigest soojast, kui vaid jätkuks mullas niiskust. «Augusti sees tõmmab vee ära, maa on kõige kuivem,» teati Türi ümbruses. See tarkus toimib vaid mõnel aastal, keskmiselt sajab aastast just sel kuul kõige rohkem.

Suvekuude keskmised õhutemperatuurid ja sademete hulk 1997. aastal võrrelduna pikaajalise keskmise ning ekstreemaalsete aastate andmetega viimase 45 aasta jooksul Tartus-Tõraveres.

Tänavu tuli juunis vihma üle normi ja juulis 7 sajupäevaga veidi rohkem kui pool keskmisest sademete hulgast, august jäi aga meelde just põuase ilma poolest. Mõned alad Eestis meenutasid juba poolkõrbe (Hiiumaa). Tõraveres sadas sel kuul nelja päevaga 21,9 mm, s.o veidi rohkem kui veerand kuunormi.

Sademeid tuli peamiselt hoo- vihmadena ja väga ebaühtlaselt: alates 3,3 mm Valgaš kuni 39 mm Rāpinas. Sel süvel oli Rāpina üldse vihma poolest kõige õnnistatum paik: juunis-juulis tuli seal alla 250 mm paksune vee kiht, teatati Jõgeva agrometeoroloogiajaamast. Sealsed põllumehed ei saa samuti nuriseda. «Taevataat saatis õigel ajal vihma!» kommenteeris lühidalt oma katsepõldudelt saadud rekordsaake Jõgeva Sordiaretus-instituudi direktor Hans Küüt.

Tartu ilmasteade ei näita alati Tartu ilma

Möödunud reedel kell 8 hommikul teatati Kuku raadiost: «Momendil on Tartus 8° sooja, puhub ... jne.» Samal ajal näitas kraadiklaas Annelinnas kolmanda korruse põhjapoolse akna taga 4°. Tõraveres mõõdeti õhu-soojaks kell 9 5,4°, kell 6 oli olnud 3,4°. Kas tõesti valeinfo?

Tegelikult ei ole siin kellegagi põhjust pahandada. Tartu linna ilma näitas omal ajal kõige objektiivsemalt aastail 1866 — 1952 Toomemäel asunud ilma-jaam. Ainult et algusaastail ripus termomeeter kord 5,5 m kõrgusel aknast väljas, kord aga oli ta maapinna lähedal, baromeetri kõrgus muutus nendel aastatel paarkümmend meetrit, sademeid mõõdeti kord katusel, kord aias.

Täpsemad mõõtmised algasid 1926. aastal Tartu Meteoroloogiaobservatooriumi vaatlusväljakul Liivi tänaval. Et aga lähedal asuvad hooned mõjutasid eriti päikesekiirguse vaatlusi, asutati 1950 uus spetsiaaljaam linna piirile Riia tänav lõppu. Kuid ka seal hakkas kasvav linn varsti andmeid mõjutama ja 1965. aastal koliti ära 15 km kaugusel asuvale Tõravere platoole («Positiimees», 23.09.1996).

Ilmajaamadele esitatakse mitmesuguseid nõudeid, sest nad peavad iseloomustama ümbritsevat ala. Riistade näite

mõjutavad mitmed tegurid, nagu vaatluskoha kõrgus, avatus tuulele ja veel palju muud.

Omal ajal ülikooli meteoroloogiapraktikumis sai täheldatud, et samal ajal mõõdetud õhutemperatuur Toomel, mille kõrgus merepinnast on 66–67m (muide, Musumäe kõrgus on isegi 72,3 m), erines all-linnas Emajõe orus (kõrgus 35 m) mõõdetust 3–4 kraadi. Erinevused olid eriti suured just sügisel ja talvel. Tallinnas on erinevused veelgi suuremad. Harku jaamas, mis peab iseloomustama Tallinna ja selle ümbrust, ja Lasnamäel mõõdetud õhusoe on talvel erinevad kuni 7–8°C.

Tõravere, Tartu ja Ülenurme jaama erinevusi on uurinud diplomitöös Rigel Kivi. Tulemus: Tõravere andmed asuvad Tartu ja Ülenurme andmete vahepeal. Näiteks on keskmine öökülmade periood Tõraveres 10 päeva lühem kui Tartus ja 9 päeva pikem kui Ülenurmel. Aasta keskmised temperatuurid ja sademete hulk on aga üllatavalt sarnased — Tõraveres on 0,2° soojem ja sademeid 5% rohkem kui Ülenurmes.

Milline tuleb sügis?

Agrometeoroloogid peavad sügise alguseks päeva, mil ööpäeva keskmine õhutemperatuur langeb püsivalt alla 12 kraadi, sisemaal keskeltläbi septembri esimesel dekaadil, Lääne-Eestis ja saartel kuu lõpu poole. Sel aastal tuli agroklimatoloogiline sügis Tartumaale 18. septembril.

AIN KALLIS

Kui sügisel pööripäeval tuul läänest on, siis on sügisel pikalt soe. (Suur-Jaani)

Kust küllest pööripäeval tuul on, säält on ta terve sügise. (Viljandi)

Kui sügisel pööripäeval vihma sajab, tuleb soe talv. (Urvaste)

Kui pärast päevakäänakut om kolmandal päeval tuul põhjast, tuleb külm sügis. (Kambja)